

NMU PEILING CORONA

Mei-juni 2020

Wat voorafging...

Sinds half maart bevinden we ons in een heftige crisis; de coronacrisis. Ons leven staat op z'n kop. Mensen zijn onzeker over hun gezondheid, geliefden, baan en inkomen. Niemand weet hoelang dit gaat duren en of we na de huidige periode waarin we wat meer bewegingsruimte hebben, in de toekomst misschien opnieuw te maken krijgen met een uitbraak.

Hoe het ook zal lopen, deze situatie doet een beroep op onze veerkracht en aanpassingsvermogen. Een belangrijke vraag op dit moment is **hoe we onze economie en samenleving door deze crisis loodsen. Maar meer vragen van belang komen op: welke ervaringen hebben we opgedaan in de afgelopen maanden? Welke lessen leert deze crisis ons? Kunnen we die benutten om als maatschappij ook andere grote opgaven aan te pakken?** En kunnen we daarmee uiteindelijk **sterker uit de coronacrisis** komen, door herstel te verbinden met (andere) grote uitdagingen van onze tijd?

Voor de Natuur en Milieufederatie Utrecht zijn dit wezenlijke vragen. De ervaringen en gebeurtenissen van de afgelopen maanden kunnen kansen bieden voor het mooier en duurzamer maken van Utrecht, maar daar ook belemmerend in zijn. Wij vroegen in mei 2020 aan mensen in ons netwerk om met ons mee te denken over deze vragen. Wat hebben zij ervaren de afgelopen maanden en wat is van betekenis voor de toekomst? Ook vroegen wij welke veranderingen in de samenleving en economie zij wensen en waaraan zij zelf zouden willen bijdragen. Tot slot vroegen we tips voor de NMU.

Het resultaat:

We hebben in twee weken **40 reacties** ontvangen, waarvan het merendeel zeer uitgebreid. We delen de meest gehoorde en meest opvallende inzichten met u. We pretenderen niet een kwantitatief onderzoek gedaan te hebben naar wat 'de inwoner van de provincie Utrecht' vindt. We zien de reacties als waardevol gedachtengoed dat ons en anderen kan helpen aan het richting geven aan de toekomst. Als voeding aan het gesprek dat we met andere partijen en inwoners in de provincie willen voeren over een groene **herstelagenda**.

Aan allen die de moeite hebben gedaan ons deelgenoot te maken van hun ideeën en wensen, hartelijk dank!

ALGEMEEN

Veel reacties geven aan dat corona de **kwetsbaarheid van de mondiale economie** duidelijk maakt, en de al bestaande **keerzijden van het systeem** uitvergroot. Ook is pijnlijk duidelijk geworden dat **verschillen in kansen** van mensen om hier goed doorheen te komen, groot zijn. Dit geldt zowel binnen landen, als tussen landen onderling.

Daarnaast geven mensen aan dat zij **heel veel positieve ervaringen en ontwikkelingen** zien. Ontwikkelingen die we zouden moeten **vasthouden bij het herstel** uit deze crisis. Zo zien we een **grote solidariteit** in de samenleving, ervaren we **schone lucht**, genieten we van de natuur dichtbij, en voelen we **waardering voor 'het gewone, het kleine'**.

"Corona leert ons wat écht belangrijk is."

"Het corona-ommetje: dagelijks even de frisse lucht en het groen in blijkt nu essentieel voor het behoud van fysieke en geestelijke gezondheid."

Ook zien mensen een **enorme veerkracht** bij mensen en organisaties, **veranderkracht en creativiteit**. En er is een tendens naar het lokale (bijvoorbeeld in de voedselvoorziening).

"Corona leert ons dat we snel in beweging kunnen komen."

Een gedeelde wens lijkt te zijn om deze ervaringen en ontwikkelingen te benutten voor **herbezinning**, en vervolgens hierop onze keuzes als individu en maatschappij te baseren. Zo kunnen we werken aan een wederopbouw op basis van de ervaringen van de afgelopen tijd: in de **richting die we belangrijk vinden** en met de **daadkracht** die we afgelopen periode hebben laten zien.

"De Coronacrisis heeft ons laten zien dat we als samenleving kwetsbaar zijn. Maar ook dat we veel aankunnen, als we over een paar taboes heen stappen."

"Toekomst na corona. Een kans, die we met beide handen moeten aangrijpen."

"Met heel mijn hart en verstand hoop ik dat de opstart na de corona benut wordt om misstanden te doorbreken en goede initiatieven te stimuleren."

"Het besef dat niet alles zomaar meer kan, zou naast een beperking ook een zegen zijn, toch?"

WAT ZIEN WE GEBEUREN?

Veel van de reacties op de vraag wat mensen hebben ervaren de afgelopen maanden en wat van betekenis is voor de toekomst, waren **uitgesproken positief**. Zo wordt gesproken over de **solidariteit** tussen mensen (met name op microniveau), de **ervaren rust** en het **vermogen** van mensen om zich **ongelofelijk snel aan te passen**.

“Een verademing om weer eens echt blauwe luchten te zien en een vermindering van de drukte en de stress.”

Ook valt de **hernieuwde waardering** voor sectoren zoals **gezondheidszorg, onderwijs en cultuur** veel mensen op en delen ze die. En de **innovatie** op allerlei terreinen, bijvoorbeeld **digitalisering van onderwijs** en **vergaderen op afstand**. Ook wordt de **hernieuwde waardering voor de wetenschap en wetenschappelijke inzichten** genoemd, en de wijze waarop die mede richting geven aan de politiek om deze crisis te bestrijden. En de **wil om internationaal samen te werken** op gebied van onderzoek naar een vaccin.

“Als de urgentie groot genoeg is, is niets onmogelijk.”

“Overheden treden krachtdadig op en zeggen het neoliberalisme vaarwel.”

Met betrekking tot mobiliteit wordt geconstateerd dat door het snelle invoeren van thuiswerken er **(bijna) geen files** meer zijn, dat er meer gebruik wordt gemaakt van **(elektrische) fietsen voor woon-werkverkeer**. We vinden **minder reizen eigenlijk wel prima** en een veel gehoorde constatering is dat die **rust op de weg** en die **schone lucht** zo positief zijn.

“De luchtkwaliteit in het stedelijk gebied is enorm verbeterd. Troebele wateren zijn weer helder geworden. Geluidhinder rond Schiphol, regionale luchthavens en langs snelwegen is verdwenen. De CO2-emissie is 10-20% gedaald.”

En, zo geven verschillende mensen aan, in deze tijd is gebleken dat voldoende **vrij toegankelijke natuur** zo belangrijk is!

“Biodiversiteit: Groen is het nieuwe goud.”

De **consumptie van lokaal geteelde producten** lijkt een trend die in de afgelopen tijd steeds belangrijker is geworden. Het besef dat we **niet meer zo afhankelijk** willen zijn van productie in andere landen, en het (financieel) **ondersteunen van onze lokale ondernemers** zijn hierin de belangrijkste facetten die meespelen.

ZORGEN

Het viel op dat de meeste mensen zich zorgen maken over **of we wel leren van deze crisis** en straks niet weer overgaan tot de orde van de dag. Terwijl de balans tussen mens en natuur verstoord is. Vragen als ‘Wat is de basis van onze economie?’ moeten gesteld worden. Er zijn zorgen dat **overheidsgeld naar het grote bedrijfsleven** gaat en **niet naar verduurzaming**. Ook wordt de **ongelijkheid** in de wereld en in Nederland genoemd als zorg. En **werkloosheid onder jongeren**, en ook de **opkomst van populistische leiders**. En heel concreet: de angst dat de **capaciteit van het openbaar vervoer** de komende maanden beperkt blijft, waardoor mensen weer massaal in auto’s stappen voor werk, plezier of vakantie.

“We moeten ons leven veranderen. We moeten af van de ‘intensieve dier- en menshouderij.”

“Laten we niet meer de idioterie van voorheen op gaan starten.”

WENSEN VOOR DE TOEKOMST

“Dit is dé kans om duurzaam ondernemen de standaard te maken.”

We ontvingen een grote verzameling **goede ideeën en wensen voor de toekomst**. Een deel van deze suggesties kwam ons bekend voor omdat die sowieso bijdragen aan een duurzame wereld; ook al vóór we te maken kregen met een pandemie en alle gevolgen hiervan. Maar een deel is ook **specifiek uit de inzichten door deze crisis voortgekomen**; deze gaan over het **versterken van de regionale economie**, het ontwikkelen van **kortere ketens** en liggen vooral op het gebied van **landbouw en voedselvoorziening**.

“Think local!”

Ook werden veel zaken genoemd waarvoor landelijke en internationale politiek aan de lat staan.

“We moeten toe naar een andere welvaartsverdeling in Nederland en in de wereld, weg van het consumptisme, beseffen wat er echt belangrijk is, herwaardering van onderwijs en zorg.”

“Naast de corona-curve moeten we ook de curve van de klimaatverandering in bedwang houden.”

Er blijkt een groot verlangen naar **samenwerking tussen partijen** (wetenschap, overheden, bedrijfsleven, onderwijs, maatschappelijke organisaties en lokale (bewoners-)initiatieven, zowel landelijk als regionaal. Er wordt verwacht dat er gestuurd gaat worden op een **groene economie**, waarin de **menselijke maat** zichtbaar is en (duurzaam) handelingsperspectief geboden wordt. Voor het inrichten van de **1,5 graden-samenleving** is het nodig afstand te doen van het neoliberale model gericht op groei. We zullen met zijn allen moeten **consuminderen**: minder vliegen, vlees, kleding, verspilling van water en energie.

“We zullen onze levensstandaard moeten aanpassen, minder consumeren en meer initiatieven ontplooien om elkaar te helpen. Er zal veel meer innovatie en creativiteit zijn.”

“Een eerlijke vliegprijs, net als eerlijke vleesprijs. Laat ver reizen weer bijzonder worden en zorg voor een uitstekende infrastructuur van openbaar vervoer. Duurzame treinverbindingen tussen Europese steden, zodat bijvoorbeeld per KLM trein naar Praag kan worden gereisd.”

Kortom **een breuk met de oude vanzelfsprekendheid** van consumeren en vormgeven aan een **eerlijke economie** met verkleinde inkomensverschillen waarin iedereen meegenomen wordt. Ook pleiten mensen voor het **omscholen van mensen** die nu hun baan verliezen en inzetten voor maatschappelijke opgaves (reskilling).

Concrete zaken die genoemd worden: maak **productieprocessen circulair, belast CO2 uitstoot, statiegeld op blik, belast verpakkingen, stimuleer werken op afstand, creëer fijnmazig netwerk van snel internet**. Een suggestie is dat **ieder bedrijf op sectorniveau een gedragscode** onderschrijft waarin aangegeven wordt op welke manier het wil bijdragen aan nationale en/of internationale maatschappelijke doelstellingen.

“Maak in iedere gemeente een ‘bouwkringloop’ waar goede bouwmaterialen ingeleverd kunnen worden. Hierdoor komen ze niet op de stort terecht maar worden als circulair bouw materiaal aangeboden.”

“Als wij een windmolen kopen, waarom dan niet 5% return on investment voor het dorp waar de erts vandaan komt?”

Een veel gehoorde oproep is: **steun vanuit de overheid moet gekoppeld worden aan groen ondernemen**.

Op gebied van beleid en wetgeving wordt een aantal voorbeelden genoemd waarin deze uitgangspunten moeten landen: **Omgevingswet en -visies, klimaatadaptatiestrategieën, Deltaplan Biodiversiteit, de Europese Green Deal**. Ook de **(lokale) politiek** wordt opgeroepen met **lange termijnvisies** te komen hoe de uitdagingen van deze tijd tegemoet getreden worden.

Op een aantal concrete onderwerpen worden suggesties gedaan waaraan we ook, of juist, op regionale schaal invulling kunnen geven:

Energie

De energietransitie moet nu echt versneld vormgegeven worden. Krimp van olie-, gas- en mijnbouw (verhoog de accijnzen); zie ook de '[Groene investeringsagenda voor een toekomstbestendig Nederland](#)' van Natuur & Milieu. Werk aan opslag duurzame energie (tweerichting-accu's), bouw duurzaam, circulair en klimaatbestendig, koop duurzaam in. 16 RES-regio's kwamen met elkaar al op 35 terrawatt in 2030. **Nu doorpakken en die plannen ook uitvoeren**, niet wachten tot na 2030.

"We hebben die panelen en turbines toch nodig. En flink investeren in zon en wind op dit moment jaagt de economie lekker aan!"

Mobiliteit

Stimuleer **een of twee dagen per week thuiswerken**. Schaf belastingvoordeel af voor auto's die harder kunnen dan de toegestane maximumsnelheid. Dwing bij infraprojecten **natuurcompensatie** af (5% van de realisatiekosten), **ga voor snelle fietspaden**, welke onttrokken moeten worden aan de wegen voor de auto. Creëer **autoluwe/autovrije steden**, elektrificeer de aanvoer van goederen van verkoopcentra naar eindbestemming. Verplaats parkeren van auto's naar buiten de stad, stimuleer gebruik van deelauto's. Verbied ook scooters en brommers met verbrandingsmotoren.

"We constateren een potentieel grote behoefte aan (e-)deelauto's in deze tijd waarin veel OV-reizigers weer vervoer zoeken, maar geen auto willen aanschaffen."

Landbouw

Maak het **landbouwsysteem circulair**, gebaseerd op **behoud van biodiversiteit, duurzame/lokale voedselproductie en vermindering van vleesproductie**. Schaf belasting op alle arbeidsintensieve diensten af, zoals in de biologische landbouw. Verminder de afhankelijkheid van vreemd veevoer en kunstmest en maak de omslag naar **meer plantaardig eiwit in het voedingspatroon**. Vervang subsidies voor opkopen van intensieve veehouderij door **omschakelsubsidies naar biologische landbouw & veeteelt**. Werk zo aan verbetering bodemstructuur, verbetering van wateropname in de grond, minder luchtverontreiniging (minder stikstofuitstoot) en een 'rijkere' grond met meer voedingsstoffen.

Beperk intensieve veehouderij in het belang van de volksgezondheid (antibiotica-resistentie) en het voorkomen virusuitbraken en pandemieën. Stop grootschalige exploitatie van dieren. Ook dierproeven op muizen, ratten, apen, etc. Ontwikkel en ondersteun **polyculturen in de landbouw**.

De boeren bieden **lokaal, gevarieerd voedsel** en de burgers waarborgen een afzetmarkt dichtbij het bedrijf. **De Korte Keten**. Lokale producten promoten samen met de middenstand. Initiatieven voor **kleinschalige, diverse voedselvoorziening in de regio**, zoals landwinkels en de heerenboeren vanuit overheden ruimhartig tegemoet treden. Doen wat mogelijk is, meer bloeiende bermen en bloemrijke weilanden. Vergroot het aandeel **lokaal natuurvriendelijk voedsel**: elke melkveehouderij heeft ten minste 10% **kruidenrijk grasland**.

Natuur

“Laten we ons weer onderdeel gaan voelen van de natuur en ons omringen met natuur omdat elke vierkante meter telt en omdat iedereen er beter van wordt. Laten we stoppen met de natuur te vergifigen en de bodem weer laten leven.”

Investeer in **gezonde en voldoende natuurgebieden**, ken - gelet op het behoud de geestelijke volksgezondheid - veel waarde toe aan het **beschikbaar houden van vrij toegankelijke natuurgebieden**, realiseer alsnog de Ecologische Hoofdstructuur, het Nationaal Natuur Netwerk. Versimpel regels over beheertypes en daarbij horende subsidies. **Verbied glyfosaat (RoundUp) en andere toxische middelen** die insecten doden en natuurlijke evenwichten steeds verder verstoren.

“Natuur en landbouw samen laten werken, zodat ze elkaar versterken.”

“Waterberging: iedereen aan de regenton of regenwaterput!”

“Heel Holland aan de heg: laten we Nederland volplanten met heggen, als natuurlijke afscheiding tussen (landbouw)percelen. De heg is een baken van biodiversiteit en biedt tal van functies; stimuleer dracht- en waardplanten overal waar mogelijk.”

Tot slot spreken veel mensen de wens uit om **in het onderwijs nog meer aandacht** te creëren voor wat nodig is om een duurzame wereld vorm te geven. Ook wordt een oproep gedaan om ruimte te geven aan **burgerinitiatieven** en uitgebreid **goede voorbeelden** te delen. En **luister naar de jeugd**, jongeren hebben vaak slimme ideeën en vooral tomeloze energie om resultaten te behalen. Tot slot: voer het plan ‘Utrecht Buiten’ uit voor meer wandelroutes rondom de stad.

EN WAT DOEN WE ZELF?

De mensen in het netwerk van de NMU barsten van de initiatieven en dragen allemaal hun steentje bij om een mooiere en gezondere provincie Utrecht te creëren. Een greep hieruit:

“Ik stem op een politieke partij die kiest voor balans tussen natuur/milieu/klimaat en mens.”

“Ik woon en werk in groen, biobased, geïsoleerd huis. Ik leef goedkoper, werk minder, verdeel beter.”

“Ik consuminder en ik wil meedenken over alternatieven in bestuur en beleid, naar idee van David van Reybroeck: een gelote burgerraad die fungeert als derde parlement en zich richt op de lange termijn.”

“Ik minimaliseer mijn voetafdruk van productie en consumptie, en stem daarop mijn eet-, mobiliteits-, sociale- en vakantiegedrag af.”

“Ik betrek jongeren bij onze energiecoöperatie.”

“Ik agendeer en concretiseer kansen van groen economisch herstel.”

“Ik vorm in mijn eigen omgeving een verrommeld stadspark om tot een mooi park met historische moestuin, hoogstamboomgaarden en een natuurspeelweide.”

“Ik kies een duurzame energieleverancier, verduurzaam mijn eigen huis, wek mijn eigen energie duurzaam op (en rijd hiermee elektrisch), ben vrijwilliger bij duurzaam energie-initiatief en onderneem duurzaam.”

“Ik ga niet meer naar vakantiebestemmingen waarbij ik moet vliegen.”

“Ik huur een kamer in de buurt van mijn werk om minder auto te hoeven rijden.”

“Ik koop seizoensproducten, bij voorkeur lokaal geproduceerd, ik eet vegetarisch en/of biologisch-dynamisch en lokaal geproduceerd, ik ben 100% vegetariër.”

“Ik ben voedselboswachter en wil mijn bewondering voor de enorme veerkracht en verscheidenheid van de natuur, voor haar complexe en geniale netwerken graag delen en mensen (vooral kinderen?) bewust maken van die enorme oerkracht.”

ADVIEZEN AAN DE NMU

Tot slot, de tips en adviezen die we kregen als NMU. Deze lijst was ook lang, maar hierbij de kern:

Bied **meer online** aan, blijf **kritisch en toets** beleid (de provincie kan het verschil maken in duurzaamheid, de invloed van de NMU is best groot), smeed **coalities** voor een ander soort landbouw en economie, ontwikkel **praktische instrumenten** zoals de zonneladder voor grootschalige toepassing van zonne-energie, steun **rechtszaken** zoals bijv. die van Urgenda, neem mensen mee, wees actief rondom **verkiezingen**.

Ga door met waar je goed in bent; speerpunten energie, natuur en ruimtegebruik, mobiliteit, landbouw en voedsel niet veranderen. **Treed naar buiten, en maak verbinding. Luister vooral goed** naar onderliggende verhalen bij weerstand. Blijf kritisch, laat je niet meeslepen door NIMBY's. Wees **oplossingsgericht**. Pleit voor goede communicatie met de bevolking door overheden.

Trek harder aan de bel, bij de overheden, in de publiciteit. Spreek bestuurders en politici aan, ook landelijk, op **groen leiderschap**. Forse keuzen zijn nodig, anders worden ze afgedwongen via de rechter of het stemhokje.

Het is van belang te transformeren van een informerende & overtuigende houding naar een **inspirerende & ontwerpende houding**. Een hoopvol **lonkend toekomstperspectief** werkt verbindend en zet mensen in beweging. Inspiratiedag klimaatbuffers is een goed voorbeeld. **Inhoudelijke expertise en handelingsperspectieven** voor burgers.

Een hechte samenwerking tussen overheden, maatschappelijk middenveld en bedrijfsleven; juist nu!

Focus op **aanpak verdroging**, houdt aandacht voor **lokaal voedsel** vast en breidt uit. Werk aan het versterken van **natuur in de buurt**; zeker nu mensen natuur dichtbij ontdekken en zijn gaan waarderen. Dit moeten we vasthouden en versterken 1. meer natuur, 2. natuur verbinden (corridors) en 3. omgevingsfactoren voor natuur verbeteren (aanpak stikstof en verdroging), 4. Burgers betrekken.

Fijnstofmeters bij de voordeur of achtertuin kan bijdragen aan bewust stookgedrag. Promoot duurzame vakanties in de provincie Utrecht (**staycation**).

Wij danken iedereen die de moeite heeft genomen te reageren op onze peiling en nemen óók de suggesties voor inzet van de NMU de komende tijd zeker mee!